

AMBIQİVİTLİK VƏ İBARƏLİ DANİŞIQ

Mətanət Qocayeva

Azərbaycan Dillər Universiteti, Bakı, Azərbaycan
e-mail: qocayeva-m@bk.ru

Xülasə. Təqdim olunan məqalədə ambiqivitlik hadisəsi haqqında məlumat verilməklə onun eyhamlı, ibarəli (ikibaşlı) danışıqla (equivocation) oxşar və fərqli cəhətlərindən bəhs olunur. Qeyd olunan nitq hadisələrinin qarşılıqlı-müqayisəli şəkildə təhlil olunmasında Aristotelin, D. Kristalın, F.Y. Veysəllinin, S.Ə. Abdullayevin və başqalarının fikirlərinə istinad olunmuş və onlara münasibət bildirilmişdir. Hər iki dil hadisəsi müxtəlif mənbələrdən seçilmiş nümunələr əsasında təhlil olunmuşdur.

Açar sözlər: Ambiqivitlik, eyhamlı nitq, mətdaxili məna, quruluş omonimliyi.

AMBIGUITY AND EQUIVOCATION

Matanat Gojaeva

Azerbaijan University of Languages, Baku, Azerbaijan

Abstract. This article provides information about the phenomenon of ambiguity and discusses its similarities and differences with equivocation. In the comparative analysis of the mentioned speech events, the opinions of Aristotle, D. Crystal, F.Y. Veysalli, S.A. Abdullayev and others were mentioned and their attitude was expressed. Both language cases were analyzed based on examples selected from different sources.

Keywords: Ambiguity, implied speech, intratextual meaning, structural homonymy.

АМБИГИВИТНОСТЬ И ФРАЗОВЫЙ РАЗГОВОР

Матанат Годжаева

Азербайджанский Университет Языков, Баку, Азербайджан

Резюме. В представленной статье дается информация о явлении амбигивитности и рассматриваются ее сходства и различия с двусмысленностью. При сравнительном анализе упомянутых речевых событий были упомянуты мнения Аристотеля, Д. Кристалля, Ф. Вейсалли, С. Абдуллаева и других и выражено к ним отношение. Оба языковых случая были проанализированы на основе примеров предложений, отобранных из разных источников.

Ключевые слова: Амбигивитность, подразумеваемая речь, внутритекстовое значение, структурная омонимия.

1. Giriş

İki və çoxmənalı (ambiqivit) situasiyaların yaranması, şərh olunması məsələsi uzun illər dilçilərin diqqət yetirdiyi, lakin tam təhlilini tapmamış məsələlərdən olmuşdur. Antik yunan filosofu Aristotel ambiqivit situasiyaların yaranmasını təbii dillər üçün qanunauyğun proses hesab edərək ona məntiqi nöqtəyi-nəzərdən yanaşmışdır. O, "Ritorika" əsərində çoxmənalı situasiyaların törəməsini qaçılmaz hesab edərək, onu eyhamlı danışıqdan (equivocation) fərqləndirmişdir. Filsofa görə, bu cür halların baş verməsi labüddür, çünki insan təxəyyülünün, düşüncəsinin sonu yoxdur, o, çox zəngindir. Obyektiv aləmdə baş verən hadisələrin rəngarəngliyi insanın təbiət, cəmiyyət, dünya haqqında biliklərinin məcmusu olaraq onun təfəkkürünü formalaşdırır. Lakin koqnitiv olaraq dünya haqqında biliklərin hansı səviyyədə qavranılması, təhlili fərdin şəxsi keyfiyyətlərindən, bacarıq və qabiliyyətlərindən asılı olaraq

özəl mahiyyət kəsb edir. Bunları təsvir etməyə isə dilin imkanları yetmir. Bu səbəbdən, eyni bir dil məfhumu müxtəlif cisim və hadisələri adlandırmaq məcburiyyətində qalır və beləliklə, dildə omonim və ya çoxmənalı situasiya yaranmaqla dilin işarəvilik qanununu pozmuş olur. Təqdim olunan məqalədə ambiqivitet və ikili (ikibaşlı, eyhamlı) danışiq formaları arasında oxşar və fərqli cəhətlər nəzəri baxımdan təhlil olunmaqla müxtəlif dil nümunələri əsasında praktik olaraq şərh olunmuşdur.

2. Qeyd olunan dil hadisələrinin tədqiqi tarixindən

Sözügedən dil hadisələri – iki və çoxmənalı situasiyaların və iki standartlı və ya ibarəli, eyhamlı danışiq formalarının necə törəməsi uzun müddət dilçilikdə mübahisə mövzusu olmuş məsələlərdəndir. Ambiqivitet nitq vahidlərinin yaranması məsələsi dilçilərin diqqətini cəlb etsə də bu məsələ keçən əsrin 60-cı illərində geniş elmi tədqiqata cəlb olunmuş və indiyədək tədqiqat mövzusu olaraq araşdırılmaqdadır. Amerika deskriptiv dilçilik məktəbinin görkəmli nümayəndəsi N. Xomskinin dil sisteminə tətbiq etdiyi transformativ metodlar nitq vahidlərinin alt strukturunda gizlənmiş digər mənalara üst strukturda elmi surətdə şərh olunmasına imkan verdi. Beləliklə, kontekstual olaraq sintaktik vahidlərdə törəyən quruluş və ya sintaktik omonimlik, başqa sözlə sintaktik ambiqivitetlik məsələsi geniş müstəvidə müxtəlif sistemli dillərdə tədqiq olunmağa başlandı. Söz birləşməsinin tərəfləri və ya cümlənin tərkib komponentləri arasında dəyişə bilən sintaqmatik əlaqələr bu nitq vahidlərinin semantikasını yeniləməklə çoxmənalı situasiyalar törədir və onların quruluş omonimliyi təzahür edir. Çünki sintaktik vahidlərin omonimliyi heç bir omonim və ya çoxmənalı sözün iştirakı olmadan bilavasitə onların qrammatik quruluşundan asılı olaraq törəyir. Bu problemin mahiyyətinin öyrənilməsində transformativ-generativ konsepsiyanın rolu danılmazdır. Eyni zamanda, ambiqivitet situasiyaların sonrakı tədqiqatları onların müxtəlif növlərinin – fonetik, leksik çoxmənalı kontekstlərin öyrənilməsinə imkan verdi.

Digər tədqiqata cəlb olunmuş dil hadisəsi ibarəli, ikili (ikibaşlı), eyhamlı danışiq formalarının yaranması məsələsidir. Qeyd edək ki, bu dil hadisəsi uzun illərdir ki, üslubi vasitə olaraq öyrənilməkdədir. Ambiqivitetlik kimi ibarəli danışiq (equivocation) nəzəriyyəsilə bağlı ilkin mülahizələr də antik yunan filosoflarının adı ilə bağlıdır. Xüsusilə, Aristotelin bu məsələlərlə bağlı ritorik ideyaları diqqəti cəlb edir. Filsofa görə ambiqivitetlik gözlənilmədən nitq aktında yarandığı halda, ibarəli, eyhamlı danışığın arxasında məqsəd güdən gizli məqamlar vardır. Onların nitqdə (yazılı və ya şifahi) işlədilməsi fikrin bədii ekspressiv gücünü artırır.

3. Ambiqivitetlik

Məlumdur ki, çoxmənalı situasiya mövcud kontekstdə hər hansı bir cümlənin və ya cümlədaxili komponentin mənasının yaranmış şəraitə uyğun olaraq birdən artıq mənada anlaşıla və təhlil oluna bilməsidir. Bu halda, məlumatı qəbul edən onu fərqli məzmununda qavramaqla əsas mənadan yayına bilər. Beləliklə, eyni bir kontekst koqnitiv olaraq fərqli ortamlarda anlaşılaraq ikimənalı – ambiqivitet situasiya yaradır. Ambiqivitetlik hər hansı bir omonim sözün verilmiş kontekstdə fərqli iki mənasının paralel dominant mövqeyindən və ya

cümlənin iki və daha artıq sintaktik quruluşla təhlil olunmasından törəyən və cümlənin semantikasını yeniləyən gözlənilməz hadisədir. İkimənəli situasiya yalnız kontekst asılılığı ilə ortaya çıxan, mümkün nəzərdə tutulmuş mənanı fərqli məcraya yönəldərək alternativ ikinci bir mənənin yaranmasına şərait yaradan dil universalisidir. Araşdırmalar göstərir ki, ikimənəlilik dilin bütün aspektləri səviyyəsində - fonetik, leksik və qrammatik formalarda təzahür edir. Ambiqivitetlik spontan olaraq təzahür edən, danışan və dinləyən tərəflərin nəzərdə tutmadıqları hər hansı bir məqsədə xidmət etmədən törəyən hadisədir. O, yazılı və ya şifahi nitqdə törəməklə müxtəlif dil vahidləri səviyyəsində özünü göstərir. Tədqiqatlara istinadən demək olar ki, ikimənəlilik omonim, çoxmənalı sözlər və ya omonimlərin tipləri – omofonlar, omoqraflar, zəif omonimlər adlandırılan paronimlər hesabına danışmaq aktı zamanı bədhətən törəyir. Məsələn, verilmiş nümunədə omofon sözün mənasının düzgün anlaşılmasında ikimənəli şəraiti yaradır:

- *What's black and white and red all over?*

A. *an embarrassed penguin*

B. *a sun-burnt elephant*

C. *a newspaper*

- *A newspaper* [4, s.3].

Verilmiş nümunədə *red* – *qırmızı* sifətinin *to read* – *oxumaq* feilinin keçmiş zaman forması *to read* – *read* [*red*] ilə omofon olması dialoqda sualı vermiş şəxsin nəzərdə tutduğu fikrin əksinə olaraq sualı cavablandıran şəxsin koqnitiv anlamında fərqli cavabı dialoqun məzmununu tamamilə başqa mənaya fokuslaşdırır. Sualı soruşan şəxs fikrində bir quşu tutaraq onu bu səpgidə təsvir etdiyi “*O nədir ki, ağ və qaradır, həm də hər tərəfi qırmızıdır?*” və üç variant ilə: a) *utanmış pinqvin*; b) *günəşdən yanmış fil*; c) *qəzet* cavablandırıdığı halda, suala cavab verən dinləyici onu *red* sözünə görə “*O nədir ki, ağ və qaradır, həm də hər yerdə oxunur?*” kimi qavrayır. Köhnə təcrübəyə əsaslanan dinləyici bunun yalnız “*qəzet*” olduğunu düşünərək c variantını seçir. Kalambur olaraq komizm yaradan digər variantları seçmək dinləyici üçün düzgün olmazdı, çünki gerçəklik baxımından həqiqətə daha uyğun sonuncu variantdır. Lakin sualı ünvanlayan şəxs nitqində *oxumaq* feilini deyil, *qırmızı* sözünü nəzərdə tutur, lakin a və b variantlarının nə *qırmızı* sifəti, nə də *oxumaq* feili ilə birbaşa əlaqəsi olmadığına görə sualı cavablandıran şəxs onu *oxumaq* feilinin keçmiş zaman forması kimi qəbul edərək praqmatik-koqnitiv məzmununda nəzərdə tutulmuş cavabın yalnız *newspaper* – *qəzet* olduğunu tam əminliklə qeyd edir. Çünki gerçəkliyə münasibətdə suala cavab verən tərəfin təfəkküründə “*ağ və qara rəngdə olub, hər yerdə oxunan əşya yalnız qəzet*” ola bilər. Digər iki variant obyektiv gerçəkliyi əks etdirmir və buna görə də informasiya mənbəyinə çevrilə bilmir, verilmiş sualın cavabı olaraq seçilmir. F. Veysəlli A. Danteyə istinadən yazır: “*A. Dante “De vulgari eloquentia (Bəlağətli xalq danışığı)” əsərində yazırdı: “... danışmaq insanlara bir-birinə öz fikirlərini izah edə bilmələri üçün lazımdır”* [9, s.8]. Bu baxımdan,

ünsiyyətin praqmatik olaraq davamlı alınması üçün dil vasitələrinin obyektiv aləmi düzgün ifadə etməsi vacib şərtidir. Bu baxımdan, *c* variantı ən doğru seçimdir.

Dil vasitələri ilə insanlararası fikir mübadiləsi yaranır. Hər bir kəs dildən öz bacarıq və qabiliyyətlərinə görə istifadə etməklə performansını sərgiləyir. Lakin obrazlı, metaforik ifadələr istisna olmaqla digər nitq vahidləri gerçək aləmin hadisələrini ifadə etmədən heç bir verbal ünsiyyətin anlaşılması mümkün deyildir. Çünki biz dil vasitəsilə təfəkkürümüzdə, təcrübəmizdə formalaşmış dünyanın dil mənzərəsini öz qavramımız, koqnitiv anlamımız səviyyəsində izah edə bilirik. “*Dil obyektiv reallığı əks etdirdiyi üçün onun əsas funksiyası təbiət və cəmiyyətdəki dəyişikliklərin hansı qanunauyğunluqlara əsaslanaraq baş verməsini müəyyənləşdirməkdir. Dil ünsiyyət fəaliyyətinin həyata keçirilməsində iştirak edən koqnitiv bir prosesdir*” [2, s.3].

Verilmiş dialoq nümunəsində yaranmış ambiqivitetlik tərəflərin yaranmış şəraiti fərqli parametrlərlə qavramasından törəyir. Çünki insanların təfəkküründə dünyanın dil mənzərəsi fərqli və fərdi olaraq formalaşır, ona görə də belə situasiyalar birmənalı qarşılanmır.

Canlı danışiq aktında yaranan bu cür hadisələrin məntiqi cəhətdən izahını Aristotel belə şərh edir: “*Ambiqivitetlik ona görə yaranır ki, obyektiv aləmin real hadisələri çox rəngarəngdir və onları təsvir etmək üçün dilin lüğət imkanları çox məhduddur*” [3, s.196]. Şübhəsiz, iki və çoxmənalı nitq vahidlərinin yaranması bu səbəbdən baş verir.

Araşdırmalar göstərir ki, dildə leksik ikimənalılıq daha geniş yayılmışdır. Bunun əsasında mənbə olaraq omonimlər və onların tipləri, habelə çoxmənalı sözlər durur ki, bu sözlər danışiq aktı zamanı daha çox işlədilir. Qeyd olunduğu kimi, ikimənalılıq şərait gözlənilmədən ortaya çıxan elə bir dil hadisəsidir ki, verilmiş cümlə və ya söz birləşməsi bir sözə və ya ifadəyə görə iki məna ehtiva edə bilər. Ambiqivitetliyin dildə fərqləndirilən növlərinin əsasında ikimənalı situasiyanı praqmatik olaraq törədən dil vahidlərinin özlərinin mahiyyəti dayanır. Məsələn, omofonlar fonetik, omonim sözlər leksik, verilmiş söz birləşməsinin və ya cümlənin sintaktik quruluşu qrammatik ikimənalılığı törədir. Məsələn,

- *Do you have an aim?*
- *Of course, why not? My name is Jane.*
- *(Sənin bir məqsədin var?)*
- *(Əlbəttə, niyə də olmasın? Mənim adım Ceyndir).*

Verilmiş dialoqda gözlənilmədən yaranan ambiqivitetliyin əsas səbəbi *an aim* [ən 'eim] - *məqsəd* isminin omofon olaraq *a name* [ə 'neim] – *ad* mənasında başa düşülməsi olmuşdur və ya *Don't throw away the papers* cümləsində *paper* sözünün *kağız, qəzet və sənəd* mənalarına uyğun olaraq cümləni üç fərqli mənada anlamaq olar: *Qəzetləri (sənədləri, kağızları) tullamayın*. Bu nümunədə sözün çoxmənalılığı ambiqivitet situasiyanı törətmişdir.

Lakin *I don't like disturbing neighbours* cümləsində *disturbing* – *narahat edən* sözünün sintaktik funksiyası tamamlıqdan təyinə dəyişincə cümlə iki fərqli üst quruluşla şərh oluna bilər: *1) Mən qonşuları narahat etməyi xoşlamıram; 2) Mən narahat edən qonşuları xoşlamıram*. Bu cür ikimənalılıq cümlənin sintaktik quruluşundan törədiyinə görə quruluş omonimliyi adlanır.

Belə nümunələrin sayını artırmaq mümkündür və bu, bir daha sübut edir ki, yaranan ikimənalı şərait heç bir məqsədə xidmət etmədən, sintaktik vahidin hər hansı daxili komponentinin leksik mənasından və ya dəyişə bilən sintaktik funksiyasından asılı olaraq yaranır və dominant məna mətnlə müəyyən olunur. Məhz N. Xomskinin Transformasiya-törəmə qrammatik konsepsiyasının dilçilik elminə mühüm töhfəsi ambiqüvit situasiyaların elmi surətdə şərh olunması olmuşdur. Nitq vahidlərinin sintaktik quruluşundan asılı olaraq yaranan bu cür hadisələri N. Xomski “*quruluş omonimiyi*” [5, s.28] adlandırır. Lakin qeyd etmək ki, ikimənalılığın bu növü yalnız kontekst asılılığı ilə yarandığına görə o, yalnız mövcud kontekstin fəaliyyət dövrünə qədər və dominant məna aydınlaşana qədər dildə təzahür edir. İlk məna müəyyən olunan zaman artıq ambiqüvit situasiya neytrallaşır.

4. Eyhamlı nitq

Lakin ibarəli, eyhamlı, başqa sözlə, “ikibaşlı danışıq” tamamilə fərqli dil hadisəsidir. Ambiqüvit situasiyada işlədilmiş nitq vahidi ya hər hansı daxili komponentin leksik mənasına, ya da sintaktik vəzifəsinə görə birdən artıq semantikanı ifadə edir. Dominant mənadan savayı yaranmış əlavə məna mətnin məzmununun başa düşülməsinə mane olur, fikir yaygınlığı yaradır. Bu cəhətinə görə ikimənalılıq danışıq aktı zamanı spontan olaraq törəyən bir hadisədir.

Lakin ironiyalı, eyhamlı nitq (equivocation) məqsədli şəkildə ifadə olunmaqla çatdırılacaq mənanın üstörtülü, bilərəkdən ibarəli, toxunaqlı, eyham vurmaqla, sətiraltı hansı məna və ya mənaları bildirməklə işlədilməsidir. Danışan şəxs ibarəli nitqi ilə ona qulaq asana hansısa ismarıqları açıq-aşkar deyil, alleqorik olaraq işarələrlə, eyhamlarla çatdırır. Məlumdur ki, istənilən cümlə nitq vahidi olmaqla dil vahidlərinin məna və qrammatik cəhətdən düzgün əlaqələnməsi hesabına yaranır, bitkin intonasiya, fikir, modallıq ifadə etməklə informasiya ötürücü xüsusiyyətinə malikdir. Bəzən cümlənin ifadə etdiyi mənanın arxasında digər əlavə məna gizləndicə, fikirlərin ikiləşməsi konteksti anlaşılmaz edir. Məsələn, “*Fine for parking*” [7] işarəsini sürücü iki mənada anlayınca ortaya qəribə situasiya çıxır: 1) *Maşını saxlamaq üçün əla yerdir*; 2) *Maşını saxladığınız üçün cərimə ödəyin*. Şübhəsiz, burada leksik ikimənalılığın mənbəyi “*fine*” sözünün sifət kimi “*əla*”, isim kimi “*cərimə*” mənasında anlaşılması olmuşdur. Lakin eyhamla deyilən sözün arxasında məqsədli olaraq, “mədəni şəkildə” çatdırılması istənilən müəyyən məqamlar vardır. Bu cəhətdən, ambiqüvitlik ikibaşlı, eyhamlı danışıqdan fərqlənir, bir növ onun əksini təşkil edir (*ambiguity vs equivocation*). Məsələn, verilmiş dialoqa nəzər salaq:

Qonaq: - *Sizin gözəl ev gülləriniz vardı. Bəs heç görmürəm onları.*

Ev sahibəsi: - *Hə vardı, amma əmələ gəlmədilər, qurudular hamısı.*

Qonaq: - *Yazıq qardaşımın evində heç nə göyərmədi (danışıqdan).*

Nəzərə alsaq ki, qardaşın evində üç qız övladı böyüyürdü və qonağın kinayə ilə dediyi “*göyərmədi*” feilinin nəyə işarə etdiyi aydın olur. Qardaşın evində nə güllər göyərmir, nə də qardaşın nəslini davam etdirəcək “*oğul övladının olmamasına*” bir eyhamlı işarə edir “sevimli

bacı”. “*Göyərək*” feili hərfi və metaforik mənalarda işlədilməklə məqsədli olaraq iki məlumatı ifadə edir: a) biri şəraitin aşkar görünən tərəfini; b) digəri əsas məqamı üstüörtülü, sətirləli formada çatdırır. Məsələn, “Dəli Kür” filmində rus Əhməd qonağı Aleksey Osipoviç Çernyayevski ona belə bir cümlə ilə müraciət edir: - “*Yollarınız tozludur*”. Bunun cavabında isə rus Əhməd “*Təəssüf ki, əziz qonaq, bu saat bütün imperiya toz içindədir*” deyər cavab verir. Qonağın “*yolların tozlu*” olması ilə bağlı iradə birbaşa gerçəkliyi ifadə etdiyinə görə birmənalı qarşılır. Lakin rus Əhməd geniş mənada işlətdiyi cümlənin arxasında o dövrdə Rusiya imperiyasının düşdüyü çətin ictimai-siyasi vəziyyətə metaforik olaraq dolayısı yolla eyham ifadə olunmuşdur.

Müasir dövrdə siyasi diskursda “*ikili standartlardan yanaşma*” ifadəsi geniş işlədilməkdədir. Bu ifadənin özündə siyasətçilərin müxtəlif manipulyasiya aktları etməklə doğru olandan yayınmaq, ictimaiyyətin fikrini olmuş hadisələrin həqiqiliyindən, doğru mətləblərdən uzaqlaşdırmağa çalışmaq, öz söylədiklərinin həqiqiliyinə onları inandırmaq, gözdən pərdə asmaq kimi məqsədlərə xidmət etmək xisləti durur. Bununla bağlı S. Abdullayev yazır: “*Linqvistik pragmatika dil işarələrinin manipulyativ imkanlarını, onların müxtəlif situasiyalarda fərdi və kollektiv şüura fəal təsirlərini dərinlən və hərtərəfli öyrənmək üçün geniş imkanlar açır*” [1, s.48]. Məsələn, bu gün Ermənistan baş naziri N. Paşinyan çıxışlarında tez-tez “*Qarabağ Azərbaycan ərazisidir və biz Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyıraq*” desə də o, bunu heç bir əməli fəaliyyətində isbat etmir. Əksinə, Azərbaycan ordusunun tarixi qələbəsinə kölgə salaraq dövlətimizin bu ərazidə etnik təmizləmə siyasəti aparmaqla məşğul olduğunu dönə-dönə vurğulayır. Ermənistan baş naziri ikili standartlı çıxışları ilə beynəlxalq ictimaiyyətin fikrini yayındırmaq, Azərbaycan sərhədlərinin delimitasiya və demarkasiyası məsələlərinin həllini yubatmağa çalışır. Lakin bu aldadıcı manipulyasiya aktlarının da bir sonu olmalıdır. Ermənistan hökuməti həqiqəti görməli, dəyərləndirməli, ikili standartlardan, revanşist mövqeyindən əl çəkməlidir.

İkili və ya ibarəli danışmaq çox zaman insanlar tərəfindən ona görə işlədilir ki, onlar çox danışmaq, mətləbdən uzaq məqamlara toxunmaq əsas həqiqəti, məsələnin mahiyyətini gizlətməyə, birbaşa söyləməməyə çalışırlar. Bu cür məqam elə bir situasiyadır ki, o, anlaşılmayan, eyhamlı ikili vəziyyət yaradır, lakin bunun arxasında müəyyən bir məqsəd, bir niyyət dayanır. Danışan şəxs bilərəkdən söhbətin məzmununu yayındırır, bildiyi, əmin olduğu məsələni bilməyirmiş kimi danır. Məsələn,

I hadn't known about it, I should have helped you with great pleasure – Mən heç bu haqda bilmirdim, yoxsa məmnuniyyətlə sənə kömək edərdim (Bəlkə də, şəxs bu haqda bilirmiş, amma özünü bilməmiş kimi göstərir ki, bilsəydi, ona vaxtında kömək edərdi. Yəqin ki, o, köməyi, yardımı etməmək üçün özünü xəbərsiz kimi təqdim edir).

I have no opinion on the matter – Mənim məsələ ilə bağlı heç bir fikrim yoxdur (Əslində, bu cümləni deyən şəxsin məsələ ilə bağlı aydın fikri var, lakin o, bunu bildirmək, fikir yürütmək istəmir. Başqa sözlə, məsələyə qarışmaq istəmir, belə bir niyyəti yoxdur) [10].

Nəticə. Göstərilən nümunələrə istinad edərək, belə bir qənaətə gəlmək olar ki, ambiqvitet, yəni iki və çoxmənalılıq ilə ibarət, “ikibaşlı danışmaq” arasında müəyyən oxşar və

fərqli cəhətlər vardır. Belə ki, hər iki dil hadisəsi canlı nitqdə kontekstual olaraq törəyərək birdən artıq mənanı ifadə edirlər. Ambiqivitetliyi törədən dil vahidinin növündən asılı olaraq onun fonetik, leksik və sintaktik formaları fərqləndirilir. Ambiqivitetlik gözlənilmədən törəyən, fikir yaygınlığı yaradan hadisədir. Dominant mənanın mətn asılılığı ilə neytrallaşması ikimənalı situasiyanı aradan qaldırır. Lakin ibarəli nitq çoxmənalılığı gizli, üstörtülü şəkildə bildirir. Bu cür nitq danışan tərəfindən məqsədli, müəyyən niyyətə xidmət edirmiş kimi törədilir. Eyhamlı nitq fikrin məna dəyərini, təsir gücünü daha da artırır, deyilən fikrə qarşı dinləyicinin diqqətini fokuslaşdırır. O, bir üslubi vasitə olaraq nitqin obrazlı ifadə gücünü, ekspressivliyini daha da artırır.

Ədəbiyyat

1. Abdullayev S.Ə. (2013), Qeyri-səlis Dilçilik Təcrübəsi. Bakı: Victory, 596.
2. Abdullayeva Ç.V. (2021), İngilis və Azərbaycan dillərində kauzativ feillərin pragmatik-koqnitiv xüsusiyyətləri. Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı, 30.
3. Awwad M. (2017), The ambiguous nature of language. International Journal of Social Science and Education, Vol.7, No.4, 195-207.
4. <http://ijsse.com/sites/default/files/issues/2017/v7i4/IJSSEv7i4Paper-03.pdf>
5. Brandreth G.D. (2022), What's Black and White and Red All Over? Oxford University Press, 288. www.goodreads.com/
6. Chomsky N.A. (2002), Syntactic Structures Mouton de Gruyter, 2nd edition. Berlin, New York, 134. www.archive.org/
7. Crystal D. (2003), A Dictionary of Linguistics and Phonetics, 5th edition. Blackwell Publishing, 508.
8. Fine for parking. www.whitehorse.vic.gov.au/
9. Rodd M.J. (2017), Lexical Ambiguity. University College, London, 1-42. www.researchgate.com/
10. Veysəlli F.Y. (2022), Sosiodilçilik. Dərs vəsaiti, Bakı: Mütərcim, 96.
11. What are some examples of equivocation? www.quora.com/